OPMERKINGEN OMTRENT DE TAAL DER AGTA'S VAN 'T SCHIEREILAND CAMARINES (FILIPPIJNEN).

Naar aanleiding van Pater Castaño's mededeelingen over de taal der Agta's die op het schiereiland Camarines wonen, veroorloof ik mij tot nadere toelichting eenige opmerkingen te maken ten behoeve dergenen die in de vergelijkende studie der Indonesische talen belang stellen.

De taal der Agta's van Camarines is eene zuiver Maleisch-Polynesische taal, en behoort in 't bijzonder tot de Filippijnische groep. Het woordenlijstje is geheel voldoende om het karakter der taal in 't licht te stellen. Het behoeft dus geen betoog dat de Agtá-taal in bouw en grammatica op het Bikol gelijk, want ook dit behoort tot dezelfde groep. Intusschen blijkt tevens dat het Agta'sch en het Bikol, hoezeer verwant, in woordenkeuze aanmerkelijk van elkaar afwijken, veel meer bijv. dan Nederlandsch van 't Hoogduitsch, zelfs meer dan onze taal van 't Deensch of Zweedsch. Pater Castaño is van meening dat het Agta'sch meer analogieën vertoont met het Bisaya dan met het Tagalog. Ook dat is juist, voor zoover de woordenlijst ons toelaat daarover een oordeel te vellen. Natuurlijk komen ettelijke woorden zoowel in het Bisaya als ook in het Tagalog voor, en tevens in 't Javaansch, Maleisch, Bataksch, enz. enz. Om dit aan te toonen, wil ik de volgende woorden aanhalen.

Balay, huis. Dit woord komt over 't geheele gebied der Maleisch-Polynesische talen voor, in Indonesië, op Formosa, Madagaskar, in Melanesië, Polynesië. Bisaya baláy, Tagalog báhay, Ibanag baláy, Maleisch balei, Javaansch bale, Fidji vale, Maori whare.

Omáy, gekookte rijst. Hetzelfde woord als Bis. homay, rijst, Ibanag ammay, Sangir ëme, Batak èmè, omè, Lampong mè, Bentenan mai. Van denzelfden stam is Maori kome, kame en tame, voedsel.

Tabán, rooven, schaken. Bis en Tag. tában, Oud-javaansch en Balineesch tawan.

Labós, overschrijden. Zoo dit niet een schrijffout is voor lahós, is het toch zeker te vergelijken met Bis. lahós, Tag. lagós.

Bisara, spreken. Bis. bisála, Maleisch bitjara, Dajaksch basara; de Krama-vorm hiervan is Jav. witjantën.

Het woord is, zooals men weet, aan 't Sanskrit ontleend. Gelijk uit dit woord reeds blijkt, heeft de oudere r bij de Agta's stand gehouden, terwijl ze in het Bisaya en Tagalog overal in l is overgegaan.

Konó, zoo heet het. Bisaya konó, Ibanag kanú, Toumbulusch kënu.

Isari, waar? Bevat de praepositie i, te; algemeen Mal. Polynesisch, en sari, vermoedelijk hetzelfde woord als Javaansch ëndi, met voorgevoegd sa, gelijk in i-sini, hier, Maleisch di-sini, waarin sini in beteekenis niet van ini verschilt.

Diridiit, neen. Vgl. Bis en Tag. dili, uit onder diri, door dissimilatie ontstaan uit een herhaling van di; Bikol day, Dajaksch dia, Sesake ndi, Tagal. di, indi, Toumbulusch rei, enz.

Usát, één. Bis úsa, Tag. isá, Jav. sa, Mal. āsa, sa, Bataksch sa, enz. De toegevoegde t aan 't einde komt overeen met de sluitende t in 't Ibanag agit, jongere broeder, waarvoor 't Oud-javaansch heeft ari, N.-Jav. en Sundan. adi, Bataksch anggi. In 't Maleisch komt ook meermalen een sluitende medeklinker voor, doch als q, bijv. in adiq=adi.

Binoborotong, de pokken. Eigenlijk beteekent het woord „met de pokken behebt,” want het is gevormd met infix in uit een stam borotong. Het Tagalog heeft bulutongin, op soortgelijke wijze gevormd van bulutong, pokken, met het aanhechtsel in = Jav. ën, z. v. a. behebt met, lijdende aan. Ook hier is de oudere r bewaard.

Su, hij, zij. Dit zal wel te vergelijken zijn met Bis. sia, Tag. siya. Doch het zou ook kunnen ontstaan zijn uit si, nominatief-aanduidend en u=Ibanag au, die.

I-sini, hier. Dit komt overeen met Maleisch di-sini, daar i en di dezelfde waarde hebben. Het Tagalog heeft dini, d. i. di, te, met ini, deze, dit. Sini komt ook voor in 't Oud-Jav. sana-sini, ginds en hier, allerwege.

Sadto, daar, daarheen. Vgl. Bis. ngadto, daar; Tagalog dito. Dit laatste kan echter voor di + ito staan. Vgl. Bugin.

tu, Makassarsch antu, Balin. hēnto, die, dat; het Maleisch heeft steeds itu.

Gona, vooruitgaan. Verkorte vorm van pag-ona, Bis. pagóna, Tagal. pangúna. De stam is una (ona), van waar Bis. umuna, vóórgaan; Tag. ma-una, muna, eerste; Toumbulusch puuna, eerste; aleer. De zeer talrijke verdere verwanten behoeven hier niet vermeld te worden.

Talón, kip. Bis. taláon.

Kan-ina, voor; eerder. Bis. en Tagal. kan-ina, vooruit.

Isra, voedsel. Bis. solá, dierlijk voedsel; Tagal. isdá, visch; Toumbulusch sěra, toespijs, vischpijs; Iban. en Bikol sirá, visch, vischpijs; Ponosakan mosěha, Toumbulu suměra, eten (verschillende toespijzen). De meer algemeene beteekenis is de oudere, zooals blijkt uit vergelijking met het Javaansche tēḍah, en sēḍah. Trouwens het zoo wijdverbreide woord ikan, is ook evenzoo gevormd als isda (ouder i-sēḍah) van kan, eten, en beteekent dus oorspronkelijk: dienende om gegeten te worden.

Hangit, wind. Bis., Tagal. hángin, oud-Jav. hangin en angin, Mal. angin, enz. Ook hier treffen wij de t als sluiters aan, waar andere talen de n hebben. Regelmatig wordt de sluitende n door t vervangen in sommige talen der familie, bijv. in 't Eromanga, sēlat, weg = Mal. djalan. Hetzelfde heeft plaats in enkele Dajaksche dialecten.

Gilayon, altijd. Het formatief gi heeft dit woord gemeen met Bisaya gi-hapon, altijd. Layon vergelijke men met Bis. en Tag. laón, verjaard, verouderd, oud, verwant met Sundan. la-un, met der tijd, Ibanag nayun, duurzaamheid, en verderop met Jav. en Mal. tahun, Tag. taón, Malagasi taunā, Bataksch taon, Polynesisch tau, jaar. Men vergelijke ook Fidji ngauna, getijde, leeftijd.

Inggot, ergernis. Bis. en Tagal. inggit. Verwant is 't Oudjav. sēnghit (Nieuw-jav. sēngit), toorn, verbolgenheid.

Labán, twisten. Tagal. laban, Dajaksch lawan, tegenstand; weérstaan; Oud- en Nieuw-jav. lawan, Mal. lawan, tegenstander, enz.

Ka, vnw. 2 ps. enk. Algemeen Filippijnsch.

Namo, van ons (exclusief). Dit luidt in het Bisaya namon, Tagal. namin. Eenigszins afwijkend, maar toch verwant, is Oudjav. en Fidjisch mami, Pampanga, Ibanag en Iloko mi.

Pagkaon, verbaalsubstantief van den stam kaon, eten. Dit is

een algemeen Mal. Polyn. woord, in 't Bis. kaon, Tagal. kain, Minahasisch kân, Jav. Mal. Dajaksch kan, Fidji kan-i, enz. Pag, is het bekende prefix, dat in het Bis., Tag., Iban. pag, Maleisch pār, Bataksch par, Toumbulusch pah luidt.

Omtrent de klankveranderingen waarvan Pater Castaño gewaagt, is op te merken dat men onderscheiden moet tusschen de regelmatige wijziging der beginletters ten gevolge van een op een nasaal uitgaand prefix, en de onwillekeurige verwisseling van op elkaar gelijkende klanken. De eerste soort van klankverandering is gemeen aan de gansche taalfamilie en berust op bepaalde klankwetten, in een voor-historisch tijdperk, vóór de splitsing der volken die tot de familie behooren. Dat de beginletter s in n, de k in ng, de p en b (ouder w) in m overgaat wanneer een op nasaal uitgaand formatief voorgevoegd wordt, is een vaste regel, die het Agta'sch gemeen heeft met de overige verwante talen. Bijv. in sayáo, ook Tagal. sayáo, ligt het begrip van „dans“; om het imperfectief werkwoord „(hij) danst, Engelsch „is dancing“ aan te duiden, bedient men zich, evenals in 't Tagalog, van het prefix nang, hetwelk met sayáo samensmelt tot nanayao. Den vorm nangangaayao, zeer dikwijls dansen, begrijp ik niet

Overgang van d (d. i. de supradentale of linguale d) in r is zeer gewoon, en in het Tagalog aan vaste regels gebonden. In het Javaansch ontbreekt het niet aan voorbeelden van zulk een overgang of verwisseling; en evenzoo komt het voor dat l en r wisselen. Voorbeelden dat f met p of m verwisseld wordt, komen in de woordenlijst niet voor, en kunnen niet anders dan als dialektische verscheidenheden, of wel als overoude tweelingvormen verklaard worden.

H. KERN.